

is-who.com.ua/istoriya-mist-i-sil.html. 2. Верменич Я. Теоретико-методологічні проблеми історичної урбаністики // Укр. іст. журнал. – 2004. – № 3. 3. Багалій Д.І. Вибрані праці. В 6 т. Т. 5. Ч. 1. Історія колонізації Слобідської України. – Харків, 2007. 4. Антропонімія Слобожанщини XVII ст.: загальний огляд // Вісник Львівського ун-ту. Серія філолог. – 2004. – Вип. 34. – Ч. II. 5. История Харькова. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://streets-kharkiv.info/istoriya-kharkova>. 6. Багалей Д.И., Миллер Д.П. История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655 по 1905 год). В 2 т. Т. 1. XVII–XVIII века. – Х., 1993. 7. Хорошковатый А. Топонимика – наука не для рядового гражданина. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://streets-kharkiv.info/toponimika-nauka-ne-dlya-ryadovogo-gorozhanina>. 8. Хорошковатий О.В. Локальна (місцева) топоніміка: спосіб творення, зміни, їх характер // VIII Всеукр. наук. конф. «Історичне краєзнавство і культура» – Ч. II. – К. – Х., 1997. 9. Кравченко В. Харьков / Харків: столица Пограничья. – Вильнюс, 2010. – С. 203–204. 10. Хорошковатый А. Топонимика – наука не для рядового гражданина. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://streets-kharkiv.info/toponimika-nauka-ne-dlya-ryadovogo-gorozhanina>. 11. Там же. 12. Деякі факти з історії харківських вулиць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://streets-kharkiv.info/deyak-fakti-z-kharkvskikh-vulits>.

*Телуха С.С.
м. Харків, Україна*

ДО ПИТАННЯ ДІАЛОГУ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ З ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЮ

Сьогодні церква та церковні інститути відіграють в суспільстві не лише духовно-моральну а й політичну роль. Розмаїття існування релігійних інститутів, конфесій, шкіл, віруючих вимагає взаємодії всередині суспільства та необхідність діалогу між різними церквами.

Спроби міжцерковного діалогу заходять в далеку історію та не втрачають своєї актуальності і в наш час. В контексті висвітлення даної проблематики заслуговують уваги праці таких дослідників Бахтуриної А., Булатової А., Петрушенко В., Філарета, тощо в яких піднімаються питання співіснування різних церков на початку ХХ ст. на території України та можливість продовження діалогу на сучасному етапі [1, 2, 6, 8, 11, 12].

Маловивченою сторінкою історії є розпочатий на початку минулого століття діалог двох митрополитів Російської Православної Церкви – митрополита Антонія (Храповицького) та Української Греко-католицької Церкви – митрополита Андрія (Шептицького). Обидва митрополити Антоній (Храповицький) та Андрій (Шептицький) визначні постаті в історії церкви та України. Доля їх складна, неоднозначна, суперечлива. Їх об'єднує любов до Церкви, Христа, людей. Діяльність їх носить не лише релігійний, а й суспільно-політичний характер, вони жваво реагували на всі процеси, що відбувалися в державі та до останнього відстоювали свої ідеї та погляди, невпинно втілюючи їх в життя.

Події революції 1905 р., зміни в суспільно-політичному житті Російської імперії та одержані від папи широкі повноваження, відкрили для митрополита Шептицького нові можливості для діалогу греко-католицизму з православ'ям [6]. Свідченням цього є розпочата переписка з митрополитом Антонієм стосовно питань церковної єдності [11, с. 78].

Листи Владика Антонія написані в доброзичливому та шанованому стилі до адресата. Так, митрополит Антоній писав: «Ваше Высокопреосвященство, достоуважаемый и досто-

любезнейший Архипастырь. Спешу взаимно удостоверить Ваше Высокопреосвященство что еще в Казани и особенно в Уфе я слышал о Вашей исключительно усердной чи чисто народной деятельности, а в Почаевской Лавре я имел удовольствие читать Ваши отеческие послания к пастве и удивлялся сердечному характеру Ваших отношений к русскому народу...» [11, с. 78]. Попри обмін любязностями, переписка була схожа дійсно на діалог, що включав в себе різні теми та погляди на питання не лише церковні, а й суспільно-політичні.

Ще в 1903 році з питання обрядовості митрополит Андрій писав Єпископу Волинському Антонію: «Мы червонороссы, искренно и сердечно любим наш обряд греческий, наше славянское богослужение, и если с душевной горечью видим закравшиися с течением времени некоторые новшества, то все же уповаем, что с помощью десницы Господней и нам удастся воскресить у себя вожделенную полноту обрядной древности...» [11, с. 78]. Невпинна та дещо ідеалізована віра митрополита Антонія в християнство червоною строкою проходить через його висловлювання: «...впрочем, конечно весьма возможно, что промысл Божий еще многократно изменит всю культуру передового человечества, и вся наша Европа исчезнет, также бесследно как Древний Египет и Ассирия, сменится другой культурой, затем исчезнет и эта – и только истинное христианство пребудет непоколебимым...» [11, с. 78]. Дуже цінними були заклики Антонія до Андрія Шептицького з приводу невирішених неавторизованих догматичних питань, які він сподівається спільно вирішити [11, с. 80]. У відповідь митрополит Андрій висловлює своє зовсім протилежне ставлення до поглядів Владика Антонія на католицтво та перспективи об'єднання греко-католицтва з православ'ям. Так, Владика Андрій зазначав: «Я еще раз прочел не только последние, но и прочие Ваши драгоценные письма и, – признаюсь откровенно – в высказанных там мыслей, одни меня опечалили, другие изумили, иные же обрадовали. Опечалило меня прежде всего Ваше общее воззрение на дело соединения церквей, в каком видно как-бы отчаяние, что это дело никогда в мире не осуществится... [11, с. 87]. Митрополит Андрій (Шептицький) з переписки зрозумів, що в особі Антонія (Храповицького) РПЦ ніколи на рівних не буде ставиться до УГКЦ, а омріяне об'єднання двох церков – далека недосяжна мрія. Митрополит Андрій не зрозумів бачення митрополитом Антонієм взаємодії греко-католиків з іншими церковними гілками, їх походження та вкрай був не згоден, що католиків ставлять в рівень з протестантами дело [11, с. 87].

Деякі дослідники, торкаючись переписки Храповицького та Шептицького роблять висновки про те, що поступово із досить жвавої та приязної вона перейшла в стадію жорсткої та агресивної: «Однако судя по тому, как первоначально довольно теплый тон посланий Владыки Антония становится со временем все более жестким, епископ Волинский очень скоро сумел понять, с каким активнейшим проводником католического прозелитизма он имеет дело в реальности. Вероятно, впоследствии отношение епископа Антония к Шептицкому стало вообще резко отрицательным. Об этом свидетельствует письмо Леонида Федорова к Шептицкому, написанное после встречи будущего экзарха российских греко-католиков с епископом Волинским: «Не буду вспоминать его подлых инсинуаций относительно болезни Вашей Екселенции. Он более, чем другие, смотрит на УГКЦ как на хорошо организованную банду проходимцев» [5, с. 123].

Так чи інакше, а митрополит Антоній ставився до Греко-Католицької Церкви як до Церкви католицької, священники якої лише використовували православні обряди, а фактично вважалися Владикою відступниками від Православної Церкви [3, арк. 75]. У своїх проповідях, посланнях та бесідах Антоній (Храповицький) намагався спростувати поширену в Росії думку про унію як про теж саме православ'я, тільки під патронатом папи Римського. «Вони ніяк не можуть сприйняти ту просту істину, що унія є повний вступ в

Римську католицьку церкву з визнанням православної церкви схизмою, іншими словами – розколом, з визнанням всіх латинських святих і з засудженням православних святих, як перебуваючих поза істиною церкви схизматиків...» – підкреслював він [7, с. 48].

Про самих уніатів-галичан архієпископ говорив: «...уніатське вчення у наших галичан далеко не є дійсною унією, інакше кажучи – прийнявши унію, вони не стали справжніми уніатами навіть у теорії... Галицький народ душею своєю залишився в православ'ї, формально числячись в унії» [1, с. 157]. В окремих харківських періодичних виданнях тих часів стверджувалося навіть, що австрійці, захоплюючи територію Галичини, розстрілюють уніатських священників, звинувачуючи їх в державній зраді за те, що вони прийняли православ'я і перешли до Російської Православної Церкви [9].

Розпочатий діалог двох вищих релігійних представників двох різних церков на початку ХХ століття не дав результату. Процес об'єднання залишився лише на словах, а кожна церква продовжувала відстоювати та нарощувати свій авторитет та вести боротьбу з прозелітизмом.

Сьогодні питання діалогу між церквами та їх об'єднання не втратило актуальності. Глава Української греко-католицької церкви архієпископ Святослав Шевчук висловив намір стати однією зі сторін православно-католицького діалогу з Московським патріархатом. Коментуючи візит, патріарха Кирила в Польщу, він назвав позитивним те, що патріарх почав спілкуватися «не тільки із главою всієї Католицької церкви, але й із главою локальної Церкви» [8]. Цей факт дозволив архієпископу дійти висновку, що зроблено певний крок для того, щоб щось міняти навіть усередині Православної церкви, Католицької церкви в напрямку до взаємного прощення й примирення». «Я б дуже хотів, щоб подібна річ відбулася й в Україні. По-перше, нам би було дуже приємно, якби почався нарешті особистий діалог на рівні наших Церков. Щоб Московський патріарх визнав як свого співрозмовника Українську греко-католицьку церкву. Тому що до цього часу про нас говорять тільки зі Святейшим папою у Ватикані майже завжди без нас», – відзначив Святослав Шевчук [10].

Заслуговують уваги погляди голови Української Православної церкви Київського патріархату Філарета, які він висловив щодо взаємодії між греко-католицькою та православною церквами: «Ми повинні співпрацювати в підтримці української державності. Хоч ми належимо до різних Церков, ми все ж одна нація, один народ, тому ми повинні бути єдиними. Ми могли б співпрацювати над відродженням духовності в Україні, яка була потоптана. Нам треба намагатися, щоб люди вірили в Бога, щоб у школах вивчали Закон Божий, щоб у такому ж дусі виховували в армії. Це ми можемо робити спільними зусиллями, і не обов'язково казати дітям, яка є між нами різниця. Їх треба вчити дотримуватися Божих Заповідей, виховувати на загальнохристиянських цінностях. Ми можемо співпрацювати у виданні богослужбової літератури, тому що греко-католики є східного обряду, і богослужбові книжки у нас одні й ті самі. Якщо ж говорити про програму-максимум, то це досить складне питання, бо УГКЦ належить до католицького віровчення. Об'єднання між нами не може статися без згоди Рима і, з другого боку – усіх православних Церков. Тут або ми приєднаємось до Рима, або греко-католики приєднаються до православних Церков. Іншого поєднання не може бути.» [8]. Владика Філарет визнав, що саме унія є мостом між Римом і Константинополем, та зазначив, що якби ми не прагнули єдності, то не були б християнами [8].

Сьогоднішні дискусії з питань церковного об'єднання не вщухають в вищому церковному управлінні. Саме до церковного діалогу закликають представники та керівники українських єпархій під час церковних з'їздів, соборів, засідань: «Дорогі брати і сестри! Ми переконані, що серед ієрархів, священників та віруючих є щирі українські

патріоти... Тому ми закликаємо всіх, хто щиро прагне до церковного об'єднання – продовжити діалог на єпархіальному та парафіяльному рівнях. Умови такого об'єднання прості й зрозумілі: взаємне визнання таїнств, збереження за кожним архієреєм та священником керування тими єпархіями і парафіями, які на даний час є у його підпорядкуванні. Справа об'єднання – у ваших руках! І нехай добрим починанням допоможе Господь! Закликаємо на вас Боже благословення!» [4].

Список літератури: 1. Бахтурина А.Ю. Политика Российской империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны / А.Ю. Бахтурина. Серия «Первая монография» под ред. Г.А. Бордюгова. – Москва, АИРО–ХХ, 2000. – 264 с. 2. Булатова А. Украинская тема в диалоге Русской Православной Церкви и Ватикани // Научно-аналитический журнал Обозреватель – Observer. – 2007. – № 4. – С. 54–67. 3. ДАХО. – Ф. 40. – Оп. 100. – Спр. 1211. Про різного роду листування (1915 р.). 4. Звернення Священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату до архієреїв, духовенства і віруючих УАПЦ щодо об'єднання / [Електронні ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cerkva.info/ru/sinod/2017-zvernennia-synodu-do-uarc.html>. 5. Папакін Г. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. – К., 2003. 6. Петрушко В. Деятельность униатского митрополита Шептицкого по распространению католицизма восточного обряда в России в период между революцией 1905 г. и Первой мировой войной. // Вестник Юго-западной Руси. – 2006. – № 1. – С. 93–106. 7. Письма Блаженнейшего Митрополита Антония (Храповицкого). – Джорданвиль: Тип. преп. Иова Почаевского Свя-то-Троицкий монастырь, 1988. – 290 с. 8. Праці патріарха Філарета «Єдина Українська церква може об'єднати і православних, і греко-католиків. За певних умов.» / [Електронні ресурс]. – Режим доступу: http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3054:title3597&catid=260&Itemid=49. 9. Разстреливание униатских священников // Харьковские губернские ведомости. – 1915. – 16 июня. 10. Українські уніати мають намір вступити в діалог із РПЦ / [Електронні ресурс]. – Режим доступу: <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1455942>. 11. Церква і церковна єдність. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Документи і матеріали. 1899–1944. Т. I. – Львів, «Свічадо», 1995. – С. 111–112.

*Ушенко П.А.
м. Харків, Україна*

СТВОРЕННЯ ВНДІ «КОНДВЕНТМАШ» ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН СРСР

Відомо, що радянське кондиціонеробудування почалось у місті Харкові. Розвиток систем кондиціонування повітря у другій половині ХХ сторіччя мав велике значення у вітчизняному машинобудуванні. У 1955 році у Всерадянському науково-дослідному інституті санітарно-технічного обладнання у бюро конструкції та технічної допомоги під керівництвом Е.Е. Карпіса була розроблена серія типових кондиціонерів Кд. Московський НДІ сантехніки та Ленінградський інститут охорони праці у 1952 році розробили шість типорозмірів конструкції кондиціонерів продуктивністю від 10 до 50 тис. м³/г., розрахованих на серійне промислове та індивідуальне виробництво [1, с. 46]. У 1955 році Харківський завод опалювально-вентиляційного обладнання (з 1966 року Харків-